EUROOPA
KOMISJON

LIIDU VÄLISASJADE
JA JULGEOLEKUPOLIITIKA
KÕRGE ESINDAJA

Brüssel, 28.4.2015
JOIN(2015) 16 final

ÜHISTEATIS EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Inimõiguste ja demokraatia tegevuskava (2015–2019)
„Inimõigused ELi tegevuskava keskmes”

Sissejuhatus

Euroopa Komisjoni ning Euroopa Liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ühisteatise eesmärk on aidata kaasa uue inimõiguste ja demokraatia tegevuskava väljatöötamisele ajavahemikuks 2015–2019.

Inimõigused ja demokraatia kui ELi juhtpõhimõtted

Tänapäeva maailm on ebastabiilne ja kiirelt muutuv – see on maailm, kus inimõigusi ja demokraatlikke väärtusi seatakse sageli kahtluse alla ning eiratakse paljudes kohtades. Inimõiguste rikkumine on mahult ja intensiivsuselt suurenenud, kodanikuühiskond näeb, et tema tegevust piiratakse, konfliktid on mitmetahulised ja autoritaarsed režiimid on muutunud julgemaks. Üleilmastumine toob kaasa uusi väljakutseid, mis teevad inimõiguste kaitse veelgi keerulisemaks.

Sellises olukorras keskendub rahvusvaheline tähelepanu tavaliselt stabiilsusele. Siiski ei ole võimalik saavutada kestvat stabiilsust üksnes julgeoleku ja majandusliku heaolu kaudu. Oma riigi kodanike lojaalsus ja nende usk rahumeelsete vahendite kasutamisse sõltuvad sellest, kas nad leiavad, et nad on kaitstud meelevaldsete otsuste eest ja kas nende seisukohad võivad mõjutada poliitiliste otsuste tegemist. Seda on võimalik saavutada üksnes demokraatlikus ühiskonnas, mis põhineb inimõiguste ja põhivabaduste austamisel, kus valitsus ei ole korrumpeerunud ja on usaldusväärne, parlament on võimeline kajastama oma rahva erinevaid seisukohti ja huve, kodanikuühiskond toimib, ajakirjandus on vaba ja kohtusüsteem sõltumatu.

Arutelud 2015. aasta järgsete säästva arengu eesmärkide üle, milles keskendutakse inimõiguste ja naiste õiguste edendamisele iseseisvate eesmärkidena, kajastavad seda sihti.

See on põhjus, miks inimõigused ja demokraatia peavad jääma Euroopa Liidu välistegevuse keskmesse. Euroopa Liidu lepingu (ELi leping) artikliga 21 suunatakse liidu välistegevust ja kinnitatakse veel kord ELi rolli muu hulgas demokraatia, õigusriigi põhimõtete, inimõiguste universaalsuse ja jagamatuse ning Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja ja rahvusvahelise õiguse edendamisel. Euroopa Liidu põhiõiguste harta on liidu õigusaktide rakendamisel ELi institutsioonide ja liikmesriikide jaoks siduv. Lisaks rakendab EL teatavaid Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni ja Euroopa Nõukogu õigusakte, nagu ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon (UNCRPD). Euroopa Liidu usaldusväärsus inimõiguste ülemaailmse kaitsjana toetub nimetatud sammastele.

2012. aasta inimõiguste ja demokraatia pakett

2012. aastal võttis EL vastu kõrgelennulise programmi — **ELi inimõiguste ja demokraatia strateegilise raamistiku**[1] –, milles on sätestatud, kuidas ta kavatseb täita oma kohustust, milleks on demokraatia, õigusriigi põhimõtete, samuti inimõiguste universaalsuse ja jagamatuse edendamine.

Peaaegu kolm aastat pärast vastuvõtmist moodustab see strateegiline raamistik oma prioriteetide ja juhtpõhimõtetega endiselt Euroopa Liidu tegevuse raamistiku.

[1] Nõukogu 25. juuni 2012. aasta dokument ST 11855/12.

Veel üks verstapost ELi inimõiguste poliitikas oli 2012. aasta otsus luua **ELi inimõiguste eriesindaja** ametikoht. Eriesindaja on suurendanud ELi inimõiguste poliitika nähtavust ja tulemuslikkust, tihendanud partneritega suhtlemist ja aidanud edendada konkreetseid prioriteete. Nõukogu otsus[2] pikendada ELi eriesindaja volitusi veel kahe aasta võrra tunnistab seda tähtsat rolli.

2012. aastal vastu võetud inimõiguste paketi kolmas oluline osa oli ELi **inimõiguste ja demokraatia tegevuskava (2012–2014)** [3], mis on aidanud rakendada strateegilises raamistikus võetud kohustusi.

See **tegevuskava** sisaldas 97 meedet, mis hõlmavad mitmesuguseid inimõiguste ja demokraatia küsimusi ja mida rakendavad EL ja riikide tasandil liikmesriigid. See kohustas kõiki sidusrühmi seadma selgeid eesmärke selgelt kindlaks määratud ajaks.

2012.–2014. aasta tegevuskava saavutused

2012.–2014. aasta tegevuskava oli oluliseks hoovaks kõigi asjaomaste sidusrühmade kaasamise eest hoolitsemisel ja sellega tagati, et nende tähelepanu püsis peamistel eesmärkidel. Tegevuskava raames tehtud tööl oli mitmeid olulisi **saavutusi**.

Tegevuskavaga **laiendatakse inimõigustega seotud** kaalutluste arvessevõtmist kõikides ELi välispoliitika valdkondades ja nende rakendamise toimingutes, mis viivad konkreetsete muudatusteni kohapeal. Mõne näitena võiks siinkohal tuua inimõigustega seotud kaalutluste seadusandlike ja muude kui seadusandlike ettepanekute jaoks tehtud mõjuhinnangutesse integreerimisel tehtud sammud ja inimõiguste hindamiste kasutuselevõtmine peamise elemendina ELi humanitaarabi puhul
.

Tegevuskava on samuti võimaldanud ELil töötada välja vajalikud vahendid ja ressursid, et sõnastada ja rakendada **sidusamat poliitikat**. Selle eesmärgi saavutamisele on aidanud kaasa Brüsselis asuva nõukogu inimõiguste töörühma (COHOM) loomine, peamiste inimõiguste teemade kohta üksikasjalike ELi suuniste vastuvõtmine (usu- ja veendumusvabadus,[4] lesbide, geide, biseksuaalide, trans- ja intersooliste (LGBTI) inimeste õigused[5] ning sõnavabadus veebikeskkonnas ja väljaspool seda[6]), arengukoostöö suhtes kohaldatava õigustel põhineva lähenemisviisi suuniste vastuvõtmine, liidu delegatsioonide ja liikmesriikide saatkondade koostööl rajanevate inimõigusi käsitlevate riigipõhiste strateegiate vastuvõtmine , liidu delegatsioonides inimõiguste koordinatsioonikeskuste loomine ning ELi töötajatele ja liikmesriikide diplomaatidele ettenähtud sihtotstarbelise koolitusprogrammi parandamine.

Tegevuskavaga on edendatud ka **tõhusat mitmepoolsust** ELi aastaste strateegiate ja prioriteetide väljatöötamisega ÜRO inimõigusi käsitlevate foorumite, eelkõige ÜRO Inimõiguste Nõukogu jaoks. Lisaks keskenduti selles ELi meetmetele seose põhiliste prioriteetidega, kaasa arvatud naiste ja tütarlaste õigused, laste õigused, LGBTI õigused, ning kutsuti üles tegema veel tööd majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste alal kooskõlas liidu pühendumusega inimõiguste jagamatuse eest

[2] Nõukogu 12. veebruar 2015. aasta dokument ST 5716/15.
[3] Nõukogu 25. juuni 2012. aasta dokument ST 11855/12.
[4] Nõukogu 24. juuni 2013. aasta dokument ST 11491/13.
[5] Nõukogu 24. juuni 2013. aasta dokument ST 11492/13.
[6] Nõukogu 12. mai 2014. aasta dokument ST 9647/14.

seismisel. Peale selle pühendati tegevuskavas tähelepanu puuetega inimeste küsimustele kooskõlas ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonis sisalduvate kohustustega.

Tegevuskavaga tugevdati ülemaailmselt ELi koostööd tsiviilühiskonnaga ja toetust sellele. Tegevuskavaga tehti tavaks enne inimõigusalaste dialoogide pidamist ja oluliste poliitiliste dokumentidega seoses konsulteerimine kodanikuühiskonna organisatsioonidega, edendati nende organisatsioonide kaasamist finantsabi kujundamisse ja parandati ELi abi kodanikuühiskonna organisatsioonidele, kes seisavad silmitsi piiravate meetmetega.

Muule lisaks edendati tegevuskava abil liidu meetmete **nähtavust** inimõiguste ja demokraatia vallas ning tema **vastutust** oma partnerite ees, eelkõige kodanikuühiskonna ees.

Viimaste aastate tulemused annavad tugeva aluse ELi jätkuvale pühendumusele toetada kogu maailmas inimõiguste austamist ja demokraatlikku üleminekuprotsessi kahepoolselt partnerluses muude piirkondlike organisatsioonidega ja mitmepoolsel tasandil, eelkõige ÜRO raames. Palju aastate 2012–2014 tegevuskava meetmeid kuulub nüüd liidu igapäevasesse töösse, neid toetavad kõik sidusrühmad, neile tuleb kasuks väljakujunenud menetluste olemasolu ja nende jaoks on olemas ulatuslik kogu suunisdokumente. Seepärast ei ole edaspidi vaja kõnesolevaid meetmeid uue soovitatud tegevuskava raames prioriteediks seada. Ent need on endiselt teemaks aastaaruandes inimõiguste ja demokraatia kohta, et tagada nähtavus ja vastutus ka nendes valdkondades

Teisest küljest nõuavad teatavad, aastate 2012–2014 tegevuskavas kindlaks määratud valdkonnad uuendatud poliitilist pühendumust ja **lisapingutusi, mistõttu on need uues tegevuskavas väljapaistvamal kohal**. See puudutab muu hulgas demokraatia toetamist uue tegevuskava mitme eesmärgi raames, majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi õigusi, kriisi- ja konfliktiolukorras inimõiguste ja rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumise käsitlemist, võitlust eelkõige naiste, laste, puuetega inimeste ja LGBTI-inimeste, samuti usuvähemuste liikmete diskrimineerimise vastu, võitlust piinamise ja väärkohtlemise vastu ning ELi poliitika sidusust inimõiguste seisukohast.

Uues tegevuskavas tuleks käsitleda neid püsivaid probleeme.

Edasine tee

Arvestades positiivseid kogemusi, peaks uus tegevuskava hõlmama **ajavahemikku 2015–2019**, et tagada täielik vastavus liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ja Euroopa Komisjoni ametiajaga.

Tegevuskava rakendamise läbivaatamise vahehindamine tuleks teha **2017. aastal**, et oleks võimalik hinnata tehtud edusamme ja vajaduse korral teha kohandusi, pidades silmas saadud kogemusi ja uute probleemide esilekerkimist. Läbivaatamine langeks kokku välisrahastamisvahendite vahekokkuvõtte tegemisega ja võiks aidata saavutada suuremat sidusust ELi poliitika ja rahalise abi vahel.

Tegevuskava raames plaanitud meetmed on geograafiliselt neutraalsed ja kohaldatavad maailma kõikides piirkondades, võttes arvesse kohalikke vajadusi ja eripärasid. Need meetmed kujundatakse kohalike konkreetse riigi prioriteetidele vastavaks inimõiguste riigipõhiste strateegiate kaudu.

Seoses **kandidaatriikide ja võimalike kandidaatriikidega** jälgib EL ka edaspidi Euroopa Liidu lepingu artiklis 49 sätestatu kohaselt nende pühendumust demokraatia, õigusriigi põhimõtete ja inimõiguste austamise väärtuste edendamisel ning juhendab ja toetab, et tagada tuntav ja jätkusuutlik edu nendes olulise tähtsusega reformitavates valdkondades.

Seoses Euroopa naabruspoliitikaga asetatakse tugev rõhk põhiõiguste ja -vabaduste austamise tagamisele. EL toetab jätkuvalt partnerriike reformide elluviimisel, mis edendavad kaasavat dialoogi ja head juhtimistava, tugevdavad kohtusüsteemi sõltumatust ja tagavad põhiõiguste kaitse.

Põhimõtted

Uus tegevuskava ei peaks püüdma hõlmata liidu inimõiguste ja demokraatia toetamise poliitika kõiki aspekte. See peaks olema pigem **strateegiline ja keskenduma prioriteetidele**, mille puhul on vaja **tugevdada poliitilist impulssi ja suurendada pühendumust.** Tegevuskava peaks suunama kahepoolset tööd ja ELi osalemist mitmepoolsetel ja piirkondlikel foorumitel, eelkõige ÜROs ja Euroopa Nõukogus.

Seda silmas pidades tuleks soovitatud tegevuskavas juhinduda järgmistest põhimõtetest:

1. üha keerukamas globaalses keskkonnas seatakse üldkehtivate standardite asjakohasus küsimärgi alla ning suureneb vastuseis ELi püüdlusele neid edendada. Väärtuste edendamine üksnes välistegevuse kaudu ei ole sageli tulemuslik. Seetõttu tuleks jõupingutused keskendada sisemiste jõudude toetamisele. EL peaks **tugevdama koostööpartnereid kolmandates riikides** (valitsuse, parlamendi ja poolriiklikul tasandil), tugevdama kohtusüsteemi rolli, jätkama **kodanikuühiskonna**, sealhulgas sotsiaalpartnerite toetamist ja edendama soodsaid tingimusi, tugevdama **piirkondlike organisatsioonide ja mehhanismide** rolli ja mõju ning tugevdama koostööd Ühinenud Rahvaste Organisatsiooniga, millel oma universaalse liikmesuse kaudu on suurem mõjuvõim.

2. EL peab näitama eeskuju. ELi käitumist jälgitakse rangelt, kui on tegemist tajutavate **erinevustega** inimõiguste küsimusele lähenemises (topeltstandardid ja välised/sisemised vastuolud). Seega on vaja uut pühendunud tegutsemist, et parandada sidusust inimõiguste käsitlemisel ja inimõigustega seotud kaalutluste integreerimisel kõikidesse ELi välistegevuse aspektidesse ja sisepoliitika välisaspektidesse, võttes aluseks komisjoni väljatöötatud lähenemisviisi, et tagada ELis põhiõiguste harta tulemuslik jõustamine.

3. EL peab keskenduma kõige pakilisematele inimõiguste alastele probleemidele, mis tuleb lahendada nii sise- kui ka välispoliitikas. Nende probleemide hulka kuulub eelkõige võitlus diskrimineerimise vastu, sõnavabaduse ja eraelu puutumatuse austamine, samuti inimõiguste tagamine migratsiooni- ja kaubanduspoliitikas ning terrorismivastase võitluse poliitikas.

4. EL peaks kasutama **oma mõjuvõimu**, st arukamal ja strateegilisemal viisil kasutama oma käsutuses olevaid vahendeid ja poliitikameetmeid nii kahepoolsetes suhetes kui ka mitmepoolsetel foorumitel osaledes.

5. Kokkuvõttes peaks EL oma tegevusest **paremini teavitama**, parandama mõjuhindamise suutlikkust ja vajaduse korral töötama välja **alternatiivsed ja tõhusamad lähenemisviisid**.

Eespool toodut silmas pidades on lisatud tegevuskavas käsitlust leidnud järgmised viis strateegilist tegevusvaldkonda:

i) kohalike osalejate omavastutuse tugevdamine: inimõigused ja demokraatia saavad täielikult juurduda vaid siis, kui on olemas tugev kohalik omavastutus. See tegevuskava peatükk keskendub meetmetele ja tegevustele, mille eesmärk on parandada viisi, kuidas me suhtleme kõigi väliste sidusrühmadega nii valitsuse kui ka valitsusvälisel tasandil. Eriline rõhk pannakse kodanikuühiskonna võimalusi käsitlevatele sõlmküsimustele;

ii) peamiste inimõiguste alaste probleemidega tegelemine: selles peatükis keskendutakse konkreetsetele inimõiguste probleemide teemadele, hoides siiski vajalikku tasakaalu ühelt poolt tsiviil- ja poliitiliste õiguste ning teiselt poolt majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste vahel. Selle meetmete loeteluga täiendatakse ja toetatakse eelmises peatükis rõhutatud eesmärke;

iii) ulatusliku inimõigusalase lähenemisviisi tagamine konfliktide ja kriiside korral: selles peatükis tehakse ettepanek meetmete võtmiseks, mis edendavad ja toetavad töövahendite ja poliitika väljatöötamist riiklikul, piirkondlikul ja rahvusvahelisel tasandil, et hoida ära inimõiguste rikkumised, nendega tegelda ja olukorda parandada, pannes erilist rõhku rahvusvahelisele üldsusele muret tekitavatele raskeimatele kuritegudele. Peatükk kajastab ka selget vajadust kohandada ELi olemasolevaid töövahendeid konfliktide muutuva iseloomuga;

iv) suurema sidususe ja järjepidevuse edendamine: selles peatükis käsitletakse vajadust, et komisjon koos Euroopa Liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindajaga integreeriks inimõigustega seotud kaalutlused tugevamalt ELi poliitika välisaspektidesse, eelkõige seoses kaubanduse/investeeringute, rände-/pagulas-/varjupaiga- ja arengupoliitikaga ning terrorismivastase võitlusega, et tagada sidusam poliitika;

v) mõjukuse ja tulemustele orienteerituse süvendamine inimõiguste ja demokraatia vallas: üha suurenevate väljakutsete ning piiratud ressursside taustal olemasolevate vahendite, meetmete ja poliitikasuundade parem kasutamine on ainus viis suurendada ELi mõju inimõiguste valdkonnas. Selles peatükis soovitatakse meetmeid, mis aitavad ELil kujundada rohkem tulemustele suunatud ja strateegilisemaid lähenemisviise.

INIMÕIGUSI JA DEMOKRAATIAT KÄSITLEV ELi TEGEVUSKAVA

Käesoleva tegevuskava eesmärk on jätkata ELi inimõiguste ja demokraatia strateegilise raamistiku rakendamist ning teha seda piisava paindlikkusega, et olla võimeline reageerima uutele väljakutsetele, kui need esile kerkivad. Tegevuskava aluseks on olemasolev poliitikaraamistik, millega toetatakse inimõigusi ja demokraatiat ELi välistegevuses,[7] st ELi suunised, töövahendid ja muud kokkulepitud seisukohad ning mitmesugused välistegevuse rahastamisvahendid, eelkõige Euroopa demokraatia ja inimõiguste rahastamisvahend.

Selleks et tagada tegevuskava tõhus rakendamine, on oluline, et Euroopa institutsioonid **teevad koostööd**, võttes samas arvesse nende erinevaid institutsionaalseid rolle, ning et vajaduse korral rakendavad tegevuskava riiklikul tasandil liikmesriigid. Loetletud meetmete rakendamise eest vastutavad kõrge esindaja/asepresident Euroopa välisteenistuse (EEAS) toel ning komisjon, nõukogu ja liikmesriigid oma pädevuse piires, nagu on kindlaks määratud Euroopa Liidu lepingus.[8] ELi inimõiguste eriesindaja aitab kaasa tegevuskava rakendamisele vastavalt oma volitustele. Tegevuskava hõlmab ajavahemikku kuni 2019. aasta 31. detsembrini ja selle rakendamine vaadatakse läbi 2017. aastal.

Ülevaate kavand: uus inimõiguste ja demokraatia tegevuskava (2015–2019)

Eesmärk	Meede	Ajakava	Vastutus
I. KOHALIKE OSAPOOLTE OMAVASTUTUSE SUURENDAMINE			
a) Avalik-õiguslike asutuste ulatuslik toetamine			
1. Inimõigustega tegelevate riigi institutsioonide toetamine	a. Tunnistada inimõigustega tegelevate riigi institutsioonide kui sõltumatute asutuste otsustava tähtsusega rolli ja kinnitada ELi pühendumist toetada neid institutsioone ja teha nendega koostööd, mis on kooskõlas Pariisi põhimõtetega. Tugevdada inimõigustega tegelevate riigi institutsioonide osalemist konsultatsiooniprotsessides riigi tasandil, eriti inimõiguste alastes dialoogides ja seoses kolmandate riikide reformidega.	kestab	**Komisjoni talitused (KOM), Euroopa välisteenistus (EEAS), liikmesriigid**

[7] Ilma et see piiraks kandidaatriikide ja võimalike kandidaatriikidega seotud erikorda ELi laienemispoliitika raames.

[8] Otsused käesoleva tegevuskava rakendamiseks võetavate konkreetsete meetmete kohta tehakse kooskõlas aluslepingutega. Tegevuskava ei mõjuta pädevuste jaotust ELi ja selle liikmesriikide vahel ning seda tõlgendatakse aluslepingutele lisatud deklaratsiooni nr 13 kohaselt.

			(LR)
	b. Tugevdada inimõiguste kaitsega tegelevate riiklike asutuste rahvusvaheliste kooskõlastuskomiteede raames „A" staatusega asutuste suutlikkust, toetada „B" staatusega asutustel „A" staatuse saavutamist ning teha koostööd nende piirkondlike ja rahvusvaheliste võrgustikega. Kõnealuseid küsimusi tuleks järgmise keskpika programmitöö perioodi ELi välistegevuse rahastamisvahendite puhul arvesse võtta.	kestab	**KOM, EEAS, LR**
2. Valimisi korraldavate asutuste toetamine	a. Suurendada valimisi korraldavate asutuste rolli ja suutlikkust korraldada sõltumatult ja tõhusalt usaldusväärseid, kaasavaid ja läbipaistvaid valimisi, eelkõige eriotstarbelise dialoogi edendamise ja pikaajalise toetusstrateegia kaudu.	kestab	**KOM, EEAS**
	b. Julgustada osalusel põhinevat ja kaasavat dialoogi valimisi korraldavate asutuste ja peamiste sidusrühmade vahel kogu valimisprotsessi jooksul, et suurendada poliitiliste erakondade ja kodanikuühiskonna organisatsioonide osalemist, sealhulgas soodustades nende ligipääsu teabele ning jälgides neid valimisprotsessi kõikides etappides.	kestab	**EEAS, KOM, LR**
3. Parlamentaarsete institutsioonide suutlikkuse toetamine	a. Toetada parlamentide seadusandlikke, eelarvelisi ja järelevalvega seotud õigusi, abistada parlamente avalike arutelude korraldamisel oluliste reformiküsimuste kohta, võttes nõuetekohaselt arvesse asjakohaseid inimõiguste alaseid rahvusvahelisi kohustusi.	kestab	**KOM, EEAS, LR**
	b. Lisada parlamentaarne mõõde ELi ja liikmesriikide hea valitsemistava programmidesse ja eelarvetoetusesse.	aastaks 2017	**KOM, EEAS, LR**
4. Sihtotstarbeline toetus õigussektorile	a. Toetada kohtusüsteemi reformi (nii kriminaal- kui ka tsiviilasjades) kohtutöötajate koolituse abil, et suurendada teadlikkust rahvusvaheliste inimõiguste standardite ja kohustuste kohta; pakkuda süstemaatilist toetust professionaalsetele ja asjatundlikele huvide kaitse / õiguslikele esindustele ja juristide organisatsioonidele (nt advokatuuridele).	kestab	**EEAS, KOM, LR**

	b. Teostada kahe- ja mitmepoolset järelevalvet selle üle, kas partnerriigid täidavad oma rahvusvahelisi kohustusi seoses õiguskaitse kättesaadavuse ja õiglase kohtumenetlusega, sealhulgas õigusabi; kaasata vajaduse korral tehniline koostöö ja abi.		**EEAS, KOM, LR**
	c. Edendada ja hõlbustada õiguskaitse kättesaadavust detsentraliseeritud tasandil; pidada dialoogi õiguskaitse- ja kinnipidamisasutustega ja toetada neid.	kestab	**EEAS, KOM, LR**
5. Avalik-õiguslike asutuste ulatuslik toetamine	a. Parimaid tavasid arvesse võttes toetada jätkuvalt võimude lahusust ja demokraatlike institutsioonide sõltumatust ning edendada kohalike osapoolte rolli reformiprotsessides, eelkõige põhiseaduslike reformide puhul, et paremini kajastada eri sidusrühmade huvisid.	kestab	**EEAS, KOM**
	b. Arendada eriteadmisi ja edendada spetsialiseerunud asutuste loomist korruptsioonivastase võitluse valdkonnas; tugevdada avaliku halduse ja korruptsioonivastaste asutuste suutlikkust poliitika ausameelse rakendamise ja avalike ressursside hea haldamise teel.	kestab	**KOM, EEAS, LR**
6. Tugevdada koostööd piirkondlike inimõiguste ja demokraatia mehhanismidega	a. Tugevdada inimõiguste aspekte ELi koostöös piirkondlike organisatsioonide ja mehhanismidega, edendades eelkõige sünergiaid ja ühiseid algatusi peamistes temaatilistes küsimustes ja olulistel mitmepoolsetel üritustel.	kestab	**EEAS, KOM**
	b. Edendada vastastikuseid suutlikkuse suurendamise algatusi piirkondlike inimõiguste ja demokraatia toetamise mehhanismide vahel.	kestab	**EEAS, LR, KOM**
b) Kodanikuühiskonna tugevdamine			
7. Tugevama partnerluse edendamine kolmandate riikide kodanikuühiskonna organisatsioonidega, sealhulgas sotsiaalpartnerite ja ametiasutuste, parlamentide ja kodanikuühiskonna	a. Hõlbustada riigisiseseid poliitilisi dialooge muu hulgas heade tavade jagamisega struktureeritud kogemustevahetuste kohta valitsuste/parlamendiliikmete ja kodanikuühiskonna vahel, kaasates ka sotsiaalpartnerite esindajad.	kestab	**EEAS, KOM**
	b. Suurendada veelgi kodanikuühiskonna organisatsioonide suutlikkust muuta oma valitsus vastutustundlikumaks , sealhulgas parimate tavade vahetamise kaudu kodanikuühiskonna organisatsioonide vahel piirkondlikul tasandil.	kestab	**KOM, EEAS, LR**
	c. Parandada kohalikul tasandil ELi korraldatud konsultatsioonide kvaliteeti, eesmärgiga võtta tegevuspõhimõtete kujundamisel ja rakendamisel eelkõige arvesse kodanikuühiskonna, sealhulgas sotsiaalpartnerite ja kodanikuliikumiste seisukohti; kutsuda üles pidama kolmepoolset dialoogi (ametiasutused,	kestab	**KOM, EEAS, LR**

organisatsioonidega	kodanikuühiskonna organisatsioonid ja EL) ELi delegatsioonide tegevuskavade osana.		
	d. Tugevdada ELi koostööd parteide ja kodanikuliikumistega, eesmärgiga tugevdada nende rolli demokraatlike ja vastutusvõimeliste institutsioonide ja tavade edendamisel.	kestab	**KOM, EEAS, LR**
8. Kodanikuühiskonna organisatsioonide mõjuvõimu suurendamine naiste ja tütarlaste õiguste kaitsmisel	Toetada naiste organisatsioone ja inimõiguste kaitsjaid naistele õiguste nõudmisel ja nende õiguste kaitsmisel ning julgustada neid tugevdama oma rolli otsusetegijate mõjutamisel, võtmaks arvesse soolise võrdõiguslikkuse küsimusi.	kestab	**EEAS, KOM, LR**
9. Inimõiguste kaitsjate toetamise tugevdamine, sealhulgas rahvusvahelistel ja piirkondlikel foorumitel	a. Tugevdada toetust inimõiguste kaitsjatele, sealhulgas neile, kes kaitsevad majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi õigusi süstemaatilise ja tervikliku lähenemisviisi kaudu järgmisel moel: kõrgetasemelistel külastustel, sealhulgas sektoripõhistel kõrgetasemelistel lähetustel, ohus olevate inimõiguste kaitsjate juhtumite käsitlemine; ÜRO ja piirkondlikke mehhanismide jätkuv toetamine ja nendega koostöö tegemine inimõiguste kaitsjate kaitseks; toetuse suurendamine mitmepoolsetele algatustele inimõiguste kaitsjate ja kodanikuühiskonna võimaluste jaoks, sealhulgas ÜRO Peaassambleel ja ÜRO Inimõiguste Nõukogus, ning koormuse jagamise suurendamine ja parimate tavade vahetamine liikmesriikide vahel seoses inimõiguste kaitsjate kaitsega.	kestab	**EEAS, KOM, LR**
	b. Tagada sagedamini toimuv teavitustegevus maapiirkondades ja süstemaatilisemad kontaktid naiste inimõiguste kaitsjate ja tõrjutud rühmadega.	kestab	**EEAS, KOM, LR**
10. Valitsusväliste organisatsioonide võimalusi ähvardavate ohtude käsitlemine	a. Edendada ja toetada õigusakte, poliitikat ja mehhanisme, mille eesmärk on kaitsta inimõiguste kaitsjaid; eelkõige rakendada jõuliselt ELi asjaomaseid suuniseid ning demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahendi raames käivitatud inimõiguste kaitsjate mehhanismi, sealhulgas peakorterite ja ELi delegatsioonide töötajate (poliitilised ja operatiivosakonnad) spetsiaalse teadlikkuse suurendamise	kestab	**EEAS, KOM, LR**

	ja koolitamisega.		
	b. Jälgida aktiivselt kodanikuühiskonna, kaasa arvatud sotsiaalpartnerite õiguslikku (nt õigus- ja haldusnorme) ning neid soodustavat (nt meelevaldseid menetluslikke ja finantsilisi ahistamisi või piirangud, eelkõige seoses välisriikidest tuleva rahastamisega) keskkonda ning ennetavalt selgitada välja kodanikuühiskonna võimalusi ähvardavaid ohtusid ja nendest teatada ning võtta meetmeid, et võidelda selliste ohtudega.	kestab	**EEAS, KOM, LR**
	c. Avaliku ja eraviisilise suhtluse kaudu seista vastu põhjendamatutele piirangutele, mis puudutavad kogunemis- ja ühinemisvabadust, kodanikuühiskonna võimaluste piiramist ja püüdeid takistada kodanikuühiskonna tööd, sealhulgas inimõiguste kaitsjate tööd, tagades, et neid teemasid tõstatatakse kahepoolsetel kohtumistel, inimõiguste dialoogides ja ÜRO foorumitel, näiteks ÜRO Inimõiguste Nõukogus.	kestab	**EEAS, KOM, LR**
II. INIMÕIGUSTEGA SEOTUD PÕHIPROBLEEMIDE KÄSITLEMINE			
11. Sõnavabaduse ja eraelu puutumatuse edendamine	a. Võtta aktiivselt meetmeid selleks, et ennetada vägivalda ajakirjanike ja muude meediategelaste vastu ja sellisele vägivallale reageerida, mis võimaldaks neil ohutult ja turvaliselt töötada, ilma et nad peaksid kartma vägivalda, poliitilist survet, tsensuuri ja tagakiusamist.	kestab	**EEAS, KOM, LR**
	b. Tagada, et sõna- ja meediavabadus on integreeritud poliitika ja programmide väljatöötamisse, mis on seotud terrorismivastase võitluse, küberjulgeoleku ja küberkuritegevuse vastase võitlusega ning juurdepääsuga teabele ja muude ELi tegevuspõhimõtetega selles valdkonnas, nagu audiovisuaalmeedia teenuste õiguslik raamistik.	kestab	**EEAS, KOM, LR**
	c. Tagada, et selliseid küsimusi nagu isikuandmete ja eraelu puutumatuse kaitse digitaalajastul ja massijälgimise programmide mõju käsitletakse nõuetekohaselt kahe- ja mitmepoolsetel tasanditel (ÜRO, Euroopa Nõukogu, OSCE).	kestab	**EEAS, KOM, LR**

12. Diskrimineerimisvaba keskkonna arendamine	a. Töötada välja ELi diskrimineerimisvastane käsiraamat kolmandate riikide kohta, milles kirjeldatakse diskrimineerimisvastaste meetmete töövahendeid igasuguse diskrimineerimise vastu võitlemiseks, mis hõlmab ka mitmekordset/kumulatiivset diskrimineerimist.	kestab	**EEAS, KOM, nõukogu**
	b. Peakorterites, ELi delegatsioonide ja liikmesriikide saatkondades suurendada oluliste töötajate seas teadlikkust LGBTI-küsimustest ja parandada nende proaktiivset käsitlemist.	kestab	**EEAS, LR, KOM**
	c. Kaaluda ELi põlisrahvaste poliitika tugevdamist kooskõlas ÜRO põlisrahvaste õiguste deklaratsiooni ja põlisrahvaste 2014. aasta maailmakonverentsi lõppdokumendiga.	aastaks 2016	**EEAS, KOM, LR**
	d. Tagada puudega inimestele võrdsed inimõigused kooskõlas ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooniga, mille osaline EL on, seda nii puuetega seotud teemade inimõiguste meetmetesse integreerimise kaudu kui ka sihipäraste meetmete väljatöötamise kaudu, et kõrvaldada takistused nende võrdväärselt osalemiselt ühiskonnas; toetada ja tugevdada mehhanismide toimimist, mis edendavad, kaitsevad ja jälgivad ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni vastavalt selle artiklile 33. 2, sealhulgas nende olukorda partnerriikides; astuda vajalikke samme ELi ühinemiseks ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni fakultatiivprotokolliga; edendada kooskõlas puudega inimesi käsitleva Euroopa strateegiaga aastateks 2010–2020 jätkuvalt puudega inimeste õigusi ELi välistegevuses.	kestab	**KOM, EEAS, LR**
13. Soolise võrdõiguslikkuse, naiste ja tütarlaste osalemise ja mõjuvõimu	a. Kiirendada naiste õigustega seotud kohustuste rakendamist, mis võeti naiste diskrimineerimise kaotamise komitees Pekingi tegevusprogrammi, rahvastikku ja arengut käsitleva Kairo deklaratsiooni ja 2015. aasta järgse arengukava raames.	kestab	**EEAS, KOM, LR**

edendamine	b. Kaaluda ELi kõrgelennulise ja toimiva uue tegevuskava koostamist soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamise kohta rahvusvahelise koostöö ja arengu raames aastateks 2016–2020; võttes abiks meetmed, mis käsitlevad i) naiste majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi õigusi ja nende osalust, ii) nende kodaniku- ja poliitilisi õigusi ja nende õiguste kasutamist iii) ning võttes abiks tegevused, mis aitavad kaitsta naiste füüsilist ja psühholoogilist puutumatust, pöörates erilist tähelepanu sellele, et lõpetatakse naiste suguelundite moonutamine, laste varajased või sundabielud ning seksuaalne vägivald konfliktiolukorras.	aastaks 2016	**KOM, EEAS**
	c. Näidata eeskuju: tugevdada soolist võrdõiguslikkust ja naiste mõjuvõimu ELis ja suurendada vastutust, tagades sidususe ELi üldise soolise võrdõiguslikkuse poliitikaga.	kestab	**EEAS, KOM**
	d. Rakendada aktiivselt meetmeid, mis on esitatud teatises „Naiste suguelundite moonutamine tuleb lõpetada”[9].	kestab	**EEAS, KOM, LR**
14. Laste õiguste toetamine	a. Toetada partnerriikide jõupingutusi laste õiguste edendamisel, kaitsmisel ja järgimisel, pöörates erilist tähelepanu lastekaitsesüsteemidele. b. Toetada partnerriike laste õiguste edendamisel, kaitsmisel ja järgimisel, pöörates erilist tähelepanu vägivalla kõigi vormide vastu võitlemisele, laste töö vastu võitlemisele ning ellujäämise ja arengu edendamisele, võttes arvesse majanduslikke ja sotsiaalseid õigusi, nagu tervishoid ja toitumine, haridus ja koolitus ning sotsiaalne kaitse.	aastaks 2017	**EEAS, KOM**
15. Võitlus piinamise, väärkohtlemise ja surmanuhtluse vastu	a. Käsitleda piinamist (ennetamine, vastutus ja rehabiliteerimine), väärkohtlemist ja surmanuhtlust (kaotamine, moratoorium ja miinimumstandardid) terviklikul viisil kõikide poliitiliste ja inimõigustealaste dialoogide raames ning integreerida surmanuhtluse, piinamise ja väärkohtlemise vastased kaitsemeetmed ELi tegevusse, sealhulgas terrorismivastase võitluse ja kriisiohje valdkonnas.	kestab	**EEAS, KOM, nõukogu, LR**

[9] 25. november 2013, COM(2013) 833 FINAL http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/gender_based_violence/131125_fgm_communication_en.pdf

	b. Töötada välja sidus lähenemisviis, et käsitleda seost kohtuväliste hukkamiste, inimeste sunniviisiliste kadumiste, piinamise ja muude väärkohtlemise vormide vahel.	aastaks 2017	**EEAS, KOM, nõukogu**
	c. Suurendada teadlikkust ja seada prioriteediks ühismeetmed ja parimate tavade vahetamine, tehes tihedat koostööd ÜRO, piirkondlike organisatsioonide ja kodanikuühiskonnaga, sealhulgas 10. aasta ülemaailmne algatus (piinamisvastase konventsiooni algatus), et saavutada piinamisvastase konventsiooni ülemaailmne ratifitseerimine ja rakendamine 2024. aastaks ning edendada selle fakultatiivse protokolli ja rahvusvahelise kõigi isikute kaitsmist sunniviisilise kadumise eest käsitleva konventsiooni ratifitseerimist ja rakendamist.	kestab	**EEAS, KOM, LR**
16. Ulatusliku tegevuskava edendamine, et soodustada majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi õigusi	a. Kinnitada veel kord ELi võetud kohustust keskenduda ELi välispoliitikas rohkem majanduslikele, sotsiaalsetele ja kultuurilistele õigustele, kaasa arvatud välisabi kavandamises, rõhutades ka seda, et inimõigused on jagamatud ja omavahel seotud ning et majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste mõõtme tugevdamine ei tähenda mingil juhul juba võetud kohustuste nõrgendamist kodaniku- ja poliitiliste õiguste vallas; rõhutada inimõiguste mõõtme selget tunnustamist sellistes valdkondades nagu sotsiaalpoliitika, tervishoid, haridus ja elatustase; arendada suutlikkust, millega tagatakse, et kõik asjaomased ELi ja liikmesriikide töötajad, samuti kodanikuühiskonna liikmed, sealhulgas kohapealsed sotsiaalpartnerid tunnevad rahvusvahelisi lepinguid, mis on seotud majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õigustega, eelkõige neid, mis on seotud tööalaste aluspõhimõtete ja põhiõigustega (ILO põhikonventsioonid). b. Suurendada jõupingutusi, et kaitsta inimõiguste kaitsjaid, sealhulgas sotsiaalpartnereid, kes töötavad, et toetada majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi õigusi, pöörates erilist tähelepanu maaomandiõiguse ja tööõigusega seotud küsimustele, võttes samuti arvesse põlisrahvaste õigusi muu hulgas maa hõivamise ja kliimamuutuse kontekstis.	kestab kestab	**EEAS, KOM, nõukogu** **EEAS, KOM, LR**
17. Ettevõtluse ja inimõiguste edendamine	a. Arendada suutlikkust ja teadmisi äritegevuse ja inimõiguste suuniste rakendamisega seoses, eriti ÜRO juhtpõhimõtete ja muude selliste vahendite/algatuste	kestab	**EEAS, KOM**

	rakendamise osas, mis aitavad kaasa ÜRO juhtpõhimõtete rakendamisele; tugevdada selles kontekstis ELi delegatsioonide rolli ja teadmisi; suurendada teadlikkust ÜRO juhtpõhimõtete kohta ja ettevõtete sotsiaalset vastutust välistegevuses ning poliitilise dialoogi raames, teha ennetavat koostööd ettevõtete, kodanikuühiskonna, inimõigustega tegelevate riigi institutsioonide, partnerriikide valitsuste ja piirkondlike organisatsioonidega küsimustes, mis on seotud ettevõtluse ja inimõigustega nii kodaniku- ja poliitiliste õiguste kui ka majanduslike, kultuuriliste ja sotsiaalsete õiguste vallas.		
	b. töötada välja ja viia ellu riiklikud tegevuskavad ÜRO juhtpõhimõtete rakendamise kohta.	aastaks 2017	**LR**
III. TERVIKLIKU INIMÕIGUSALASE LÄHENEMISVIISI TAGAMINE KONFLIKTIDE JA KRIISIDE KORRAL			
18. Üleminek varajaselt hoiatamiselt ennetustegevusele	a. Edendada ja kasutada ära ELi konfliktide varajase hoiatamise süsteemivahendina inimõiguste raskete rikkumiste ennetamiseks.	kestab	**EEAS, KOM, LR**
	b. Tagada suurem sidusus inimõiguste rikkumisest teatamise ning varajase hoiatamise ja konfliktide analüüsimise valdkonnas, käsitledes sealhulgas vastavaid konfliktiohtusid inimõigusalaste dialoogide ja konsultatsioonide raames.	aastaks 2016	**EEAS, KOM, LR**
	c. Toetada raske inimõiguste rikkumiseni / julmade kuritegudeni viiva kihutustöö vastast tegevust. Toetada võitlust vihakõnede ja vägivaldsele ekstremismile tehtavate üleskutsete vastu, töötades välja vastupropaganda, inimõiguste alase hariduse ja rahutagamise algatusi, mis on suunatud lastele ja noortele.	kestab	**EEAS, KOM**
	d. Toetada ennetus-, reageerimis- ja (pikaajalise) taasintegreerimise programme, mis on mõeldud relvastatud konfliktidest mõjutatud lastele koostöös kohalike kogukondadega ning mõjutatud laste ja vanematega (nt psühhosotsiaalne tugi, sotsiaalmajanduslik taasintegreerumine ühiskonda, haridus ja eluks vajalikud oskused, samuti perede otsimine ja taasühendamine).	kestab	**EEAS, KOM, LR**
19. Suutlikkuse suurendamine konfliktide ja kriiside	a. Tugevdada koostööd genotsiidi vältimise ÜRO erinõunikuga ja ÜRO kaitsekohustuse erinõunikuga, samuti teiste rahvusvaheliste ja piirkondlike osalejatega, kes tegelevad ennetusmeetmetega, ning toetada nimetatud isikuid.	kestab	**EEAS, KOM, LR**

lahendamiseks mitmepoolsel ja piirkondlikul tasandil	b. Toetada ÜRO eriesindajat laste ja relvakonfliktide küsimuses ning eelkõige toetada selliste tegevuskavade allkirjastamist, rakendamist ja järelevalvet, millega reageeritakse ja hoitakse ära rasked õiguste rikkumised, mis on suunatud konfliktidest mõjutatud laste vastu, sealhulgas huvide kaitsmise ja meetmete kavandamise kaudu.	kestab	**EEAS, KOM, LR**
20. Rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimise toetamine	a. Hinnata seda, kuidas rakendatakse ELi suuniseid rahvusvahelise humanitaarõiguse järgimise edendamiseks võimaliku tulevase rahvusvahelise humanitaarõiguse vastavuse tagamise mehhanismi loomisel. Koostada hindamisaruanne, milles antakse ülevaade olemasolevate poliitiliste vahendite rakendamise kohta ja mille põhjal tehakse soovitused, sealhulgas selle kohta, kuidas EL ja ELi liikmesriigid võiksid toetada konkreetselt tulevast vastavuse tagamise mehhanismi.	aastaks 2016	**EEAS, KOM, nõukogu**
	b. Töötada välja ja rakendada poliitika, mis tagab, et ELi ja ELi liikmesriikide toetus sõjaväelistele, politsei-, piirivalve- ja muudele julgeolekujõududele, sealhulgas ÜJKP missioonide ja operatsioonide kontekstis, on kooskõlas rahvusvaheliste inimõiguste ja rahvusvahelise humanitaarõigusega ning aitab neid edendada, kaitsta ja jõustada ning on kooskõlas ELi inimõiguste poliitikaga (hoolsuskohustus inimõiguste valdkonnas).	aastaks 2017	**EEAS, KOM, LR**
	c. Luua süsteem kohustuslikuks teatamiseks rahvusvahelisi inimõigusi käsitlevate õigusaktide ja rahvusvahelise humanitaarõiguse rasketest rikkumistest, millega ELi delegatsioonide, ÜJKP missioonide ja operatsioonide töötajad ning teised asjaomased ELi töötajad kokku puutuvad, kooskõlas ELi rahvusvahelise humanitaarõiguse suunistega,[10] mida kasutatakse kolmandates riikides. Tagada, et raskeid rikkumisi käsitlevaid teateid analüüsitakse peakorteris ja neid juhtumeid jälgitakse ning need teated antakse edasi liikmesriikidele ja muudele asjaomastele isikutele.	aastaks 2017	**KOM, EEAS, LR**

[10] ELi humanitaarabi personal on vabastatud kõnealuse aruandlusnõude täitmisest, et vältida kahtlusi nende neutraalsuse, erapooletuse ja sõltumatuse osas, mille tagajärjel võivad humanitaartöötajad, samuti kriisist mõjutatud elanikkond langeda sõdivate poolte rünnakute alla ja nendele töötajatele võidakse keelata juurdepääs mõjutatud elanikkonnale.

21. Vastutuse ja üleminekuperioodi õigusemõistmise edendamine ja toetamine	a. Hinnata nõukogu 21. märtsi 2011. aasta otsuse 2011/168/ÜVJP (Rahvusvahelise Kriminaalkohtu kohta) rakendamist ja selle rakendamise tegevuskava. Luua ametlikult ELi / Rahvusvahelise Kriminaalkohtu ümarlaud, mis võimaldab asjaomastel töötajatel teha kindlaks ühised huvivaldkonnad, vahetada teavet asjaomase tegevuse kohta ning saavutada paremat üksteisemõistmist kahe organisatsiooni vahel. Hõlbustada huvitatud riikide osalemist ja koostööd Rahvusvahelises Kriminaalkohtus ning nende juurdepääsu sellele.	aastaks 2016	**EEAS, KOM, LR**
	b. Rakendada ELi poliitikat üleminekuperioodi õigusemõistmise kohta muu hulgas kaardistamise abil, et määrata kindlaks üleminekuperioodi õigusemõistmisega seotud ELi kogemused, väljakutsed ja saadud õppetunnid; anda konkreetseid juhiseid ja koolitust ELi missiooni töötajatele, kes töötavad üleminekuperioodi õigusemõistmise küsimustega, luua kogu komisjoni talituste, Euroopa välisteenistuse ja ELi liikmesriikide töötajate võrgustik, parimate tavade vahetamiseks ning sidususe ja järjepidevuse edendamiseks; suurendada järelevalvet ja aruandlust (kaasa arvatud inimõigusi käsitlevad riigipõhised strateegiad) ning edendada üleminekuperioodi õigusemõistmist käsitlevat piirkondadevahelist dialoogi piirkondlike organisatsioonide vahelise koostöö parandamiseks.	kestab	**EEAS, KOM, nõukogu, LR**
22. Inimõiguste integreerimine ÜJKP kavandamise, läbivaatamise ja rakendamise kõikidesse etappidesse	a. Töötada välja valdkonnapõhised tegevusjuhised ÜJKP missioonide töötajate jaoks, kelle töö on seotud politsei, sõjaväe, vanglate ja kohtusüsteemiga, et anda praktilisi suuniseid inimõiguste, rahvusvahelise humanitaarõiguse, lastekaitse ja soolise võrdõiguslikkuse, sealhulgas ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1325 läbivaks arvessevõtmiseks.	aastaks 2017	**EEAS, LR**
	b. Rakendada pärast selle vastuvõtmist ÜJKP tsiviilmissioonide uut ühist käitumisjuhendit, muu hulgas järgmisel viisil: töötajate lähetamiseelne ja sissejuhatav koolitus, lähetatud töötajate konkreetset missiooni käsitlev koolitus, kõrgemate ametnike erikoolitus, teadlikkuse suurendamine missioonidel ning kohalike elanike seas ja käitumisjuhendi rikkumisi käsitleva statistika koostamine . Võtta sarnaseid meetmeid, et tagada suurem teadlikkus käitumisstandarditest	aastaks 2017	**EEAS, LR**

	sõjalistele operatsioonidele lähetatud isikkoosseisu seas ning suurendada teadlikkust kohalikes kogukondades, kuhu on lähetatud missioonid/operatsioonid.		
	c. Tugevdada ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1325 ja 1820 (naiste, rahu ja julgeoleku kohta) ja selle järelmeetmete resolutsioonide tervikliku lähenemise rakendamist ELis , võttes arvesse ülemaailmset läbivaatamist ja esilekerkivaid küsimusi (terrorismivastane võitlus, vägivaldse äärmusluse ja inimkaubanduse vastane võitlus), parandades teavitamist, võttes vastu strateegilise kava, milles käsitletakse soolist tasakaalustamatust ÜJKP missioonidel ja operatsioonidel, ning parandades kaasatust ja kooskõlastamist kõigi ELi liikmesriikidega, eelkõige ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga 1325 tegeleva mitteametliku ELi rakkerühma vahendusel.	aastaks 2016	**EEAS, KOM, LR**
IV. SUUREMA SIDUSUSE JA JÄRJEPIDEVUSE EDENDAMINE			
23. Ränne/inimkaubandus, inimeste ebaseaduslik üle piiri toimetamine / varjupaigapoliitika	a. Kooskõlas rände ja liikuvuse suhtes võetud üldise lähenemisviisiga ja tulevase Euroopa rände tegevuskavaga tugevdada inimõiguste kaitset kõikides rände ja liikuvuse dialoogides ja koostööraamistikes kolmandate riikidega, sealhulgas liikuvuspartnerlustes ning rände ja liikuvuse ühistes kavades, samuti rännet käsitlevates kokkulepetes ja programmides, sealhulgas inimõiguste mõju analüüsi kaudu; tagada inimõiguste alase koolituse elementide lisamine migratsiooni- ja piirikontrolli asutuste suutlikkuse suurendamise projektidesse.	kestab	**EEAS, KOM**
	b. Tuginedes juba võetud meetmetele ELi inimkaubandusevastase võitluse strateegia rakendamisel täielikult integreerida inimõiguste ja ohvrite kaitse aruteludesse, mis käsitlevad inimkaubandust poliitilistes, rände ja liikuvuse, julgeoleku ja inimõiguste alastes dialoogides kindlaks määratud prioriteetsete riikidega ning inimkaubandust käsitlevates aruteludes rahvusvaheliste organisatsioonide ja rahastajatega, kes tegutsevad sellistes prioriteetsetes riikides; prioriteetsetes riikides asuvad ELi delegatsioonid kasutavad kõiki võimalusi, mis neile inimkaubandusega seoses määratud kontaktisiku kaudu avanevad, ja tõstatavad inimõigustega seotud küsimusi, kui kohalikel ELi koordineerivatel kohtumistel käsitletakse	kestab	**EEAS, KOM**

	inimkaubandust, samuti inimkaubandust käsitlevatel aruteludel vastuvõtva riigi ametiasutustega; toetada inimkaubandusega seotud rahvusvaheliste konventsioonide, sealhulgas sunniviisilist tööd ja koduabilisi käsitlevate ILO konventsioonide ratifitseerimist ja rakendamist .		
	c. Käsitleda inimõiguste küsimusi, mis on seotud inimeste ebaseadusliku üle piiri toimetamisega, poliitiliste, inimõigusalaste ja muude dialoogide raames prioriteetsete riikidega; kutsuda prioriteetsetes riikides asuvaid ELi delegatsioone üles kasutama oma ressursse täies ulatuses, et tagada inimeste ebaseadusliku üle piiri toimetamise ja inimõiguste mõõtme käsitlemine järjepidevalt koostöös vastuvõtjariigi ametiasutuste, samuti kodanikuühiskonna, rahvusvaheliste organisatsioonide ja muude rahastajatega.	aastaks 2017	**EEAS**
	d. Toetada partnerriike põgenike ja riigisiseselt ümberasustatud isikute õiguste edendamisel ja kaitsmisel, sealhulgas suutlikkuse suurendamise kaudu.	kestab	**EEAS, KOM**
	e. Toetada sisserändajate paremat juurdepääsu õiguskaitsele ja tervishoiule transiidiriikides; edendada kinnipeetud sisserändajate kinnipidamistingimuste parandamist ja ebaseaduslike sisserändajate kinnipidamisele alternatiivide kasutamist kolmandates riikides.	kestab	**KOM**
	f. Teha koostööd diasporaakogukondadega nii ELis kui ka väljaspool ELi asuvates sihtriikides, et edendada teadlikkust sisserändajate ja pagulaste inimõiguste rikkumise kohta transiitriikides, samuti inimõiguste küsimuste kohta nende päritoluriikides.	aastaks 2017	**EEAS, KOM, LR**
	g. Teha kindlaks päritoluriigid, kus inimõiguste rikkumised on peamine tõuketegur, ning suunata paremini poliitilist dialoogi ja muid dialooge ja programme, et käsitleda kõnealuseid rikkumisi.	aastaks 2016	**EEAS, KOM, LR**
	h. Jätkata kodakondsusetuse küsimuse käsitlemist suhetes prioriteetsete riikidega; keskenduda sellele, et välditaks uute kodakondsuseta rahvarühmade tekkimist konflikti, elanike ümberasustamise ja riikide lagunemise tagajärjel.	kestab	**EEAS, KOM**

24. Kaubandus- ja investeerimispoliitika	a. Toetada ja tugevdada GSP+ abisaajate kohustuste tulemuslikku rakendamist, jõustamist ja järelevalvet (vastavad inimõigusi käsitlevad lepingud ja ILO konventsioonid), näiteks peamiste rahvusvaheliste organisatsioonide ja kodanikuühiskonnaga, sealhulgas sotsiaalpartneritega läbiviidavate projektide kaudu.	kestab	**EEAS, KOM**
	b. Jätkata tugeva ja metodoloogiliselt põhjendatud lähenemisviisi väljatöötamist, et analüüsida kaubandus- ja investeerimislepingute mõju inimõigustele, hõlmates ka järelhindamised; uurida võimalusi, kuidas laiendada praegust kvantitatiivset analüüsi, et hinnata kaubandus- ja investeerimisalgatuste mõju inimõigustele.	kestab	**EEAS, KOM**
	c. ELi liikmesriigid peavad püüdma läbirääkimistel kolmandate riikidega lisada kahepoolsetesse investeerimislepingutesse sätted, mis käsitlevad inimõiguste austamist ja järgimist, sealhulgas ettevõtja sotsiaalset vastutust käsitlevad sätted kooskõlas nende sätetega, mis on lisatud ELi tasandil läbiräägitud kokkulepetesse.	kestab	**LR**
	d. Eesmärk on süstemaatiliselt lisada ELi kaubandus- ja investeerimislepingutesse rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtteid ja suuniseid ettevõtja sotsiaalse vastutuse kohta, näiteks OECD suunised rahvusvahelistele ettevõtetele, ÜRO algatus Global Compact, ÜRO ettevõtluse ja inimõiguste juhtpõhimõtted, ILO kolmepoolne deklaratsioon rahvusvaheliste ettevõtete ja sotsiaalpoliitika põhimõtete kohta ning ISO 26000.	kestab	**KOM**
	e. Korrapäraselt vaadata läbi määrused, mis käsitlevad kauplemist selliste kaupadega, mida on võimalik kasutada surmanuhtluse täideviimiseks või piinamiseks, ning kahesuguse kasutusega kaupu.	kestab	**EEAS, KOM**
25. Terrorismivastane võitlus	a. Vastavalt ELi terrorismivastase võitluse strateegiale töötada välja ettepanekud selle kohta, kuidas hoida ära radikaliseerumine ja äärmuslik vägivald noorte hulgas kolmandates riikides, kuidas aidata kaasa ELi tegevusele ja kuidas kaasata meedia ja kogukonnaliidrid arendama nendes riikides vastupropagandat; edendada ja toetada seda, et inimõigused on kolmandates riikides kõikides terrorismivastast võitlust käsitlevates õigusaktides, tegevuspõhimõtetes ja mehhanismides kesksel kohal, tagades samal ajal ka rahvusvahelisest humanitaarõigusest kinnipidamise ja võimaldades põhimõtetest lähtuvat humanitaartegevust.	aastaks 2015	**EEAS, KOM, nõukogu, LR**

	b. Tagada ELi terrorismivastase võitluse suuniste ulatuslik levitamine, sealhulgas teavitustegevuse kaudu ning koolitades sellega tegelevaid töötajad, eelkõige stabiilsuse ja rahu edendamise rahastamisvahendi alla kuuluva tegevuse osas.	kestab	**EEAS, KOM**
26. Õiguspõhise lähenemisviisi edendamine arengukoostöös	a. Rakendada ELi kohustust liikuda õiguspõhise lähenemisviisi suunas, püüdes selle täiel määral integreerida otse kõigisse ELi arengukoostöö meetmetesse, kasutades koolitust, suutlikkuse toetamist ja järelevalvet, eesmärgiga saavutada see täielikult vahekokkuvõtte ajaks; ELi liikmesriikidel võtta vastu ja rakendada õiguspõhist lähenemisviisi arengukoostöös.	aastaks 2016	**EEAS, KOM, nõukogu, LR**
	b. Hinnata 2012. aasta ELi eelarvetoetuste andmise poliitika 12. lisa, milles nähakse ette eelarvetoetuse saamise olulise osana põhiväärtuste hindamine ja selles kontekstis eelkõige õiguspõhise lähenemisviisi täielik integreerimine valdkondliku reformi lepingutesse.	aastaks 2017	**EEAS, KOM**
	c. Uurida võimalust täiendavalt rakendada õiguspõhist lähenemisviisi arenguga mitteseotud välistegevuses, analüüsida arenguõiguse mõju ja hinnata 2015. aasta järgse arengukava tulemusi.	aastaks 2017	**EEAS, KOM**
27. Mõjuhinnangute kaudu inimõiguste austamisele kaasa aitamise tugevdamine	a. Võttes aluseks ELi põhiõigustega seotud meetmete mõju praeguse hindamise, jätkata komisjoni mõjuhinnangutesse inimõiguste integreerimise parandamist ettepanekute puhul, millel on välismõju ja tõenäoline märkimisväärne mõju inimõigustele; seda tuleks vajaduse korral teha edasiste juhiste väljatöötamisega inimõigustega seotud mõju analüüsi jaoks, tugevdades sellist liiki analüüside jaoks eksperditeadmisi ja suutlikkust ning tagades põhjalikud konsultatsioonid asjaomaste sidusrühmadega, kelle inimõigused on tõsises ohus.	kestab	**EEAS, KOM**
	b. Vajaduse korral lisada inimõiguste mõju komisjoni järelhindamistesse, mis käsitlevad välise mõjuga ELi sekkumisi.	kestab	**KOM, EEAS**
	c. Tagada poliitika sidusus mõjuhindamiste raames tehtavate inimõiguste mõju analüüsi ja inimõigustega seotud muude poliitikavahendite vahel, sinna hulka kuuluvad ka inimõiguste riigipõhised strateegiad, inimõiguste dialoogid ja rahastamisvahendite eelarveline toetus ja kavandamine, eesmärgiga käsitleda kindlaks tehtud negatiivseid mõjusid ja maksimeerida positiivseid mõjusid.	kestab	**EEAS, KOM**

V. MÕJUKUSE JA TULEMUSTELE ORIENTEERITUSE SÜVENDAMINE INIMÕIGUSTE JA DEMOKRAATIA VALLAS			
28. Inimõiguste alaste dialoogide tulemuslikkuse suurendamine	a. Arendada, jagada ja võtta aluseks häid tavasid inimõiguste alastes dialoogides, sealhulgas järelmeetmete protsesse.	kestab	**EEAS, nõukogu**
	b. Tagada, et inimõigustega seotud kaalutlusi võetakse arvesse erinevates valdkondlikes dialoogides partnerriigiga ja et neid käsitletakse üldise kahepoolse strateegia osana.	kestab	**EEAS, nõukogu**
	c. Tagada sise- ja välistegevuse koordineerimine inimõiguste alastes dialoogides, sealhulgas iga-aastases ELi ja kodanikuühiskonna organisatsioonide dialoogis; selgitada välja ja käsitleda mitmeid prioriteetseid inimõiguste küsimusi välistes inimõiguste alastes dialoogides, mille puhul saab EL paremini reageerida.	kestab	**EEAS, KOM, nõukogu, LR**
	d. Integreerida koostöö ÜRO inimõigusi käsitlevatel foorumitel kahepoolsesse inimõiguste alasesse ja poliitilisse dialoogi ja koostöösse; edendada tihedamat koostööd ja ühiste meetmete kindlaks tegemist, eelkõige strateegiliste partneritega; töötada välja juhised, et süstemaatiliselt kasutada aruandeid ja soovitusi, mis on koostatud üldise korrapärase läbivaatamise, lepingujärelevalveasutuste ja Inimõiguste Nõukogu erimenetluste raames	kestab	**EEAS, KOM, nõukogu, LR**
	e. Määrata kindlaks ELi inimõiguste alaste dialoogide ja konsultatsioonide prioriteedid, eesmärgid ja edusammude indikaatorid ning hinnata neid, et hõlbustada nende läbivaatamist, tunnistades, et partnerite suutlikkus ja tahe osaleda on erinev, nii et paindlikkus ja pragmaatilisus on ülimalt tähtsad.	aastaks 2017	**EEAS, nõukogu**
29. Inimõiguste riigipõhiste strateegiate mõju ja nähtavuse suurendamine	a. Poliitilistes dialoogides, aruandluses ja kõrgetasemeliste külastuste raames võtta arvesse inimõigusi käsitlevaid riigipõhiseid strateegiaid, millega rakendatakse prioriteete, ja demokraatia analüüse.	kestab	**EEAS, KOM, LR**
	b. Tagada inimõiguste riigipõhiste strateegiate järelmeetmed asjaomastele nõukogu organitele esitatavate rakendamise aastaaruannete kaudu.	kestab	**EEAS, KOM, nõukogu, LR**
	c. Tagada, et ELi ja liikmesriikide abiprogrammide puhul võetakse arvesse ja hõlbustatakse inimõiguste riigipõhiste strateegiate prioriteetide rakendamist.	kestab	**EEAS, KOM, LR**

30. Inimõigusi käsitlevate ELi suuniste mõtestatud rakendamisele keskendumine	a. Hoogustada asjaomaste suunisdokumentide levitamist ja eelkõige diplomaatilise personali koolitamist ELi delegatsioonides ja liikmesriikide saatkondades, sealhulgas suursaadikute tasandil.	kestab	**KOM, EEAS, LR**
	b. Süstematiseerida suuniste rakendamise aruandlust ja koostada spetsiaalseid teemasid käsitlevad ülevaated, et tagada konkreetsete juhtumite süstemaatilisemad järelmeetmed ning edendada korrapärast parimate tavade vahetust suuniste rakendamise alal.	kestab	**KOM, EEAS, LR**
31. Valimiste vaatlemise mõju maksimeerimine	a. Konsolideerida ja kodifitseerida head tavad, et rakendada paremini ELi valimiste vaatlemise missioonide ja OSCE/ODHIRi valimiste vaatlusmissioonide soovitusi ELi ja ELi liikmesriikide poliitilistes dialoogides ja demokraatia toetamise meetmetes.	aastaks 2016	**EEAS, KOM, nõukogu**
	b. Tugevdada pikaajalist planeerimist ning ELi ja liikmesriikide valimistsükli toetuse kõikide aspektide integreeritud rakendamist, uurides uusi abi andmise mehhanisme.	aastaks 2019	**EEAS, KOM, LR**
32. ELi tegevuspõhimõtete, töövahendite ja rahastamisvahendite tulemusliku kasutamise ja parima koosmõju tagamine	a. Ühendada erinevad olemasolevad vahendid ja aruandlusmehhanismid, et toetada demokraatiat ja edendada inimõigusi, et suurendada ELi tegevuse sidusust ja tõhusust (nt inimõiguste riigipõhised strateegiad, demokraatia analüüsid ja tegevuskavad, valimisvaatluse aruanded, valimisabi ja järelmissioonid, laienemise eduaruanded, Euroopa naabruspoliitika eduaruanded ja tegevuskavad, kodanikuühiskonna kaasamise tegevuskavad, põhiväärtuste hinnangud hea valitsemistava ja arengu lepingute jaoks, eelarvetoetuse riskijuhtimise raamistikud).	aastaks 2017	**EEAS, KOM, nõukogu**
	b. Tugevdada üldiselt demokraatia analüüsi demokraatia toetamise katseprojektist saadud õppetundide põhjal.	aastaks 2017	**EEAS, KOM, LR**
	c. Arendada edasi töömeetodeid, et tagada parim seos dialoogi, sihipärase toetuse, stiimulite ja piiravate meetmete vahel.	kestab	**EEAS, KOM, LR**
	d. Parandada kõikidele uutele ELi rahvusvahelistele lepingutele süstemaatiliselt lisatavate inimõiguste klauslite kohaldamise ühtsust.	aastaks 2017	**EEAS, KOM**
	e. Toetada inimõiguste indikaatorite käimasolevat väljatöötamist, millega tegeleb	aastaks 2017	**EEAS, KOM,**

	ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroo, eesmärgiga: i) lihtsustada inimõiguste järgimise mõõtmist, sealhulgas ülemaailmne juurdepääs indikaatoritele interneti kaudu ja ii) süstematiseerida inimõigusi käsitlevate andmete kogumist ja kasutamist ning vaadata üle head tavad ja saadud õppetunnid.		**nõukogu**
	f. Kaasata süstemaatiliselt ÜRO ja piirkondlikud organisatsioonid (näiteks Aafrika Liit, Ameerika Riikide Organisatsioon, Araabia Riikide Liiga, Euroopa Nõukogu, OSCE, ASEAN, SAARC, PIF jne), et käsitleda parimaid tavasid inimõiguste alal ja demokraatia tugevdamist kõikides piirkondades.	kestab	**EEAS, KOM, LR**